

National og regional dansk identitet i Sønderjylland

Narrativer om danskhed i 1920 og 1933

Katrine Crone

4+4 PhD-studerende i historie ved Historie og Klassiske Studier, Aarhus Universitet. Arbejder med Sønderjyllands genforening med Danmark, og hvordan genforeningsfester igennem tiden har fungeret som krystallisationspunkt for forskellige forståelser af, hvad dansk national identitet har været og er.

Abstract

The demarcation between Denmark and Germany in 1920 stands as one of the greatest historical events in Denmark. This was evident in the Danish newspapers from Southern Jutland, *Hejmdal*, and *Flensborg Avis*, in which different narratives concerning Danish national identity were constructed in 1920. This article focuses on the main features of these narratives and examines how they seemed significant and identity-making for the Danish people of Southern Jutland. Furthermore, this article aims to clarify how and why these narratives played an important role in 1933 when the border from 1920 came under pressure by the German minority. With the new demarcation in 1920, one might presume that this would foster a more standardised national narrative in the Danish newspapers. However, a significant regional narrative rooted in a regional identity was constructed as well. In 1933 this regional identity remained important when the border was threatened by the German minority's revision claim.

Keywords: Demarcation, reunification, narratives, memory, regional and national identity

Indledning

Den nye grænsedragning mellem Danmark og Tyskland i 1920 blev trukket i overensstemmelse med princippet om folkenes ret til national selvbestemmelse, og indlemmelsen af de sønderjyske landsdele i det danske kongerige var en begivenhed af betydelig national karakter. Det kunne bl.a. ses i den dansksindede sønderjyske presse, hvor forskellige narrativer om danskhed udspillede sig omkring genforeningsbegivenhederne i løbet af 1920. Med Genforeningen skulle man tro, at et ensrettende nationalt narrativ blev det dominerende i Sønderjylland (Christensen 2015, 24). I realiteten udspillede der sig imidlertid sideløbende med fortællingen om en national kongerigsk danskhed et andet narrativ, som adskilte danskheden i Sønderjylland fra den i Danmark og skabte en mere regionalt forankret version af den danske identitet. I denne artikel kortlægges hovedtrækkene i disse to narrativer, og det undersøges, hvordan fortællingerne virkede betydnings- og identitetsskabende. Endelig søger artiklen svar på, hvordan og hvorfor narrativerne igen spillede en rolle i 1933, da kampen om 1920-grænsen blev intensiveret.

Metoder og kilder

Artiklen bygger på aviserne *Hejmdal* og *Flensborg Avis* og deres dækning af begivenhederne i 1920, fordi de som de to største regionale, dansksprogede aviser spillede en helt central rolle i udformningen af narrativerne om danskhed. *Hejmdals* hovedredaktion lå i Aabenraa med tilhørende lokalredaktioner i Rødding og Sønderborg og havde et oplag på 7.200 i genforeningsåret (De Danske Aviser 2017). Avisen var ejet og redigeret af den mangeårige leder af den danske bevægelse, H.P. Hanssen, og under ham opnåede bladet stor indflydelse og blev en fast nyhedskilde i mange dansk-talende hjem (De Danske Aviser 2017). *Flensborg Avis'* hovedredaktion lå i Flensborg by og udkom på vestkysten under *Vestslesvigsk Tidende* med lokalredaktion i Tønder. I 1920 blev avisen drevet af redaktør Ernst Christiansen, og med et oplag på omkring 14.000 var avisen den største i Sønderjylland (Grænseforeningen 2020; Kürstein 1969, 5-6). *Hejmdal* og *Flensborg Avis* indtog forskellige positioner i grænsespørgsmålet, og de var således modstandere i den interne danske strid om grænsens udstrækning. Men i løbet af 1920 flyttede aviserne deres hovedfokus til en mere national konsensorientering.

Det er ikke avisernes evne til at berette om realhistoriske forhold, som denne artikel søger at afdække, men derimod de narrativer om danskhed, som prægede avisernes stofprioritering og indhold. Ved et narrativ forstås her en historisk fortælling, hvor udvalgte elementer af fortiden erindres på bekostning af andre og forbindes i et samlet narrativ, hvorved en bestemt fortolkning af fortiden konstrueres (Warring 2003, 10). Aviserne skriver for at sælge deres produkt til sine læsere, så samtidig med, at aviserne sikkert former den offentlige opinion, så afspejler de sandsynligvis også nogle udbredte normer og antagelser i samfundet (Toft Hansen 2001, 4; Clausen 1962, 5). Af den grund kan de bruges som kilde ikke bare til deres egen dækning af Genforeningen, men også som kilde til de mere udbredte opfattelser i den offentlige opinion.

Aviserne har naturligvis også en tendens til at tilpasse indholdet til deres målgruppe (Clausen 1962, 5-6). Et eksempel på, at aviserne tilpassede deres narrativer til deres modtagere er, at *Hejmdals* fortællinger om danskhed var i overensstemmelse med Aabenraaresolutionens grænseudstrækning, mens *Flensborg Avis*, i kraft af sin position, i højere grad fokuserede på Flensborg by som en dansk by og inkorporerede den i fortællingen om Nordslesvigs historiske knytning til kongeriget (*Flensborg Avis* 1920b). Ved at anvende to modstridende og førende aviser, er det håbet, at analysen kan opfange de dominerende narrativer om danskhed, og de variationer der måtte være i dem (der vil vise sig at være meget begrænsede).

Baggrund

Ved afslutningen af 1. Verdenskrig blev princippet om folkenes selvbestemmelsesret lagt til grund for en kommende fredsslutning af den amerikanske præsident Woodrow Wilson, og ved løsningen af det dansk-tyske grænsespørgsmål kom princippet ligeledes i spil. Allerede i november 1918 vedtog et flertal på et møde i Nordslesvigs Vælgerforening den såkaldte Aabenraaresolution, hvori kravet om en folkeafstemning i Nordslesvig var formuleret. Afstemningsgrænsen harmonerede så vidt muligt med sindelagsforholdene i Slesvig og placeredes efter historiker H.V. Clausens sindelagsstudier (Hansen 2019, 24-35).

Opbakningen til resolutionen smuldrede dog hurtigt og resulterede i intern splittelse. I løbet af vinteren sprængtes Vælgerforeningen i tre fraktioner med forskellige holdninger til grænsens place-

ring og danskhedens udstrækning i Slesvig. Ud fra argumenter om Danmarks historiske ret til hele Slesvig krævede Dannevirkebevægelsen grænsen ved Slien-Dannevirke. Flensborgfolkene understregede Flensborgs historiske tilknytning til Danmark og krævede en grænse syd om byen, mens Aabenraafolkene bestod af det flertal i Vælgerforeningen, som fastholdt Aabenraaresolutionens gyldighed i henhold til folkenes selvbestemmelsesret (Blond, Furdal & Rasmussen 2014, 119-121; Hansen 2020, 74).

På fredskonferencen i Paris blev det imidlertid vedtaget, at det dansk-tyske grænespørgsmål skulle løses med udgangspunkt i Aabenraaresolutionen ved en folkeafstemning i to zoner (Hansen 2019, 37-40). Trods interne stridigheder var resultaterne tydelige: 1. zone måtte tilfalde Danmark med et dansk flertal på 74,9%, mens 2. zone forblev i Tyskland med 80,2% tyske stemmer (Det Midlertidige Ministerium for Sønderjyske Anliggender 1920). Med afsæt i folkeafstemningerne blev den nye grænse mellem Danmark og Tyskland således trukket, og indlemmelsen af de sønderjyske landsdele i Danmark var en realitet.

En fælles kongerigsk danskhed

I det følgende kortlægges hovedtrækkene i de to dominerende narrativer om danskhed, som udspillede sig i *Hejmdal* og *Flensborg Avis* i løbet af genforeningsåret. Her var det først og fremmest et nationalt kongerigsk narrativ, der udformedes i avismaterialet, og som på sin vis ensrettede danskheden i Sønderjylland med danskheden i Kongeriget. I dette narrativ blev der dels knyttet an til en fælles fortid før 1864, og dels blev frihed og moral iscenesat som grundprincipper for en fælles kongerigsk danskhed (*Hejmdal* 1920i).

Den danske frihed og moral blev bl.a. formuleret i avisernes dækning af danske afstemningsmøder, der indgik som et led i agitationsarbejdet i 1. og 2. zone, og her var danskheden den krumtap, som snakken foregik omkring. Man mente, at "... Sansen for Frihed og Sansen for Danskhed paa en lykkelig Maade ... var smeltet sammen" (*Hejmdal* 1920b), og ligeledes at "Frihedens Grundsætninger" rådede i alle samfundslivets aspekter. Det medførte, at fremstillingen af den danske styreform blev knyttet tæt sammen med stærke idealer om frihed (*Flensborg Avis* 1920c; *Flensborg Avis* 1920f; *Hejmdal* 1920c).

Den danske frihed blev også formuleret som vidtrækkende i den forstand, at den sikrede *alle* danske statsborgere personlig frihed, hvilket indebar, at den sociale og kulturelle frihed var uden risiko for at blive underkastet samme tvang og regulering, som de dansksindede havde oplevet under preussisk styre – i sidste ende sikrede det en tysk mindretalsbefolkning de samme rettigheder som det danske flertal (*Hejmdal* 1920a; *Flensborg Avis* 1920a; *Flensborg Avis* 1920d; *Hejmdal* 1920d; *Flensborg Avis* 1920g). Danskhedens frihedsideal forudsatte altså, at alle danske statsborgere – uanset sindelag – var jævnbyrdige og havde samme rettigheder og muligheder.

Flere tysksindede var dog skeptiske, og ved et møde i Ubjerg blev der sået tvivl om "... den omtalte danske Frihed", da en tysk taler berettede om "... et Tilfælde i Nordslesvig med en [tysk] Lærer, der nu gerne vilde blive, men som Befolkningen nær havde jaget paa Porten. Var det Frihed?" (*Flensborg Avis* 1920d). Her betvivledes den danske frihed, men ikke desto mindre var den et fænomen, man snakkede om. I aviserne var det tydeligt, at friheden blev forenet med en kongerigsk-dansk identitet, og ligeledes italesattes det som et særegent dansknationalt ideal, der forbandt de dansksindede sønderjyder med danskerne nord for Kongeåen.

Dog var det ikke kun en mindretalsbeskyttende dansk frihed, som blev knyttet til den danske identitet. Modsætningsforholdet mellem dansk og tysk blev også skrevet frem i avisernes dækning af afstemningstiden, hvilket betød, at den nationale identitet fik færre mellemtoner (Hansen & Becker-Christensen 2009, 199). Enten var man dansk eller tysk, og i aviserne herskede der således en skarp kontrastering imellem de to, hvor det var frihed mod undertrykkelse, demokrati mod diktatur og moral mod umoral. Tyskheden blev italesat som tyrannisk, diktatorisk og bedragerisk (*Flensborg Avis* 1920e; *Hejmdal* 1920b; *Hejmdal* 1920h; *Hejmdal* 1920i), mens danskheden, i tråd med førnævnte fortælling om den danske frihed, blev tilskrevet kvaliteter som åbenhed, frisind, lighed og tolerance (*Hejmdal* 1920d; *Flensborg Avis* 1920g). I denne kontrastfyldte forståelse af den danske identitet lå også tanken om, at den danske nationalitet var bedre end den tyske. Uviljen overfor andre nationaliteter eksisterede således underliggende i meget af den nationalpolitiske agitation i afstemningstiden, hvor den var en fast del af den nationale identitetsdannelse (Adriansen & Doege 1992, 60-61).

Navnlig *Hejmdal* var præget af en stærk moraliserende tone, hvilket kunne ses i avisens regelmæssige fremstillinger af tyskernes ugeringer. Avisen skrev fordømmende om tyskerne, når de nedsa-vede danske flagstænger men hævdede samtidig, at danskerne ikke ville forfalde til revanchisme, dels fordi danskheden var i pagt med retfærdigheden og dels fordi danskheden (i sin natur) var hævet over sådanne udskejelser (*Hejmdal* 1920e; *Flensborg Avis* 1920b). Det betød også, at en høj dansk moral blev fremstillet som en integreret bestanddel i den kongerigske danskhed, og fornem-melsen af at besidde en dansknational egenart i kontrast til den tyske nationalitet var udpræget (Adriansen 1990, 18).

Men ligesom det danske frihedsideal var den høje moral ofte svær at efterleve, hvilket en hændelse fra afstemningsdagen i Lan-getved vidnede om. Trods avisens moraliserende tone berettede *Hejmdal* om, hvordan dansksindede savede en tysk flagstang ned ved byens skole, rejste en ny på samme sted med et dannebrog-s-flag, hvorefter danskerne var gået ind i skolestuen og havde sunget 'Der er et yndigt land' foran den tyske lærer (*Hejmdal* 1920g). Lige-som den tidligere omtalte danske frihed, levede fortællingen om en høj dansk moral i bedste velgående i avismaterialet, mens me-get tydede på, at det i praksis kunne være svært at begrave 56 års "Tvang og Prøjerplage" (*Flensborg Avis* 1920e).

Ikke desto mindre integrerede det nationale narrativ Sønderjyl-land og Danmark i et fælles fundament af moral og frihed, og den nationale danskhed ensrettedes yderligere igennem iscenesættel-sen af en fælles fortid. Her spillede veteranerne fra 1864 en væsent-lig rolle og indtog en central plads i flere af genforeningsårets offi-cielle begivenheder og i avisernes dækning af dem. Bl.a. under festlighederne i juli blev veteranerne hyldet og hædret for indsatsen i 1864, hvilket var en indsats, som trods krigens ulykkelige udgang, i aviserne blev kædet sammen med forsvaret af danskheden og hele Danmarks frihed. Italesættelsen af veteranernes offervilje og fædre-landskærlighed var udtalt (*Hejmdal* 1920k), og i juli mødtes det danske folk fra Danmark og Sønderjylland igen på Dybbøl Skan-ser, "... hvor det reves fra hinanden i 1864" (*Flensborg Avis* 1920i). Det betød, at en fælles sønderjysk og kongerigsk fortid blev skrevet frem, og med genforeningsfestens lokation på slagmarken fra 1864 blev denne fortid ligeledes knyttet til Genforeningen i 1920 (Adri-ansen 2003, 351; Frederiksen 2014, 98-99).

Fortællingerne om Sønderjyllands samhørighed med Danmark, den fælles fortid før 1864 og danskhedens iboende principper om moral og frihed var virkningsfulde narrativer i 1920, som oparbejdede og konstruerede et nationalt kongerigsk fællesskab med en mere ensrettet dansk identitet. I afstemningstiden virkede narrativet særligt ved at konstruere Tyskland som den umoralske undertrykker i kontrast til Danmark, der blev iscenesat som den moralske befrier. Herved virkede danskhedsnarrativet også som et effektivt middel i valgkampen, da det knyttede Sønderjylland tættere til kongeriget. Men sideløbende med denne ensrettede nationale danskhed eksisterede der et andet narrativ i Sønderjylland, som skabte en regionalforankret identitet.

En særlig regional danskhed

Nok skulle Sønderjylland genforenes med Danmark, men i løbet af 1920 erindrede man også den særegne fortid, som de dansksindede sønderjyder delte. Efter krigen i 1864 havde man overlevet som nationalt mindretal i Tyskland, men det havde været en hård kamp at bevare det danske sindelag, hvilket gjorde den nationale kamp i Sønderjylland til noget helt særligt: "Ingen havde en Kamp som vi! ... og intet Folk havde renere Linjer at kæmpe efter end vi" (*Hejmdal* 1920f). Skildringen af udlændighedsårene og de trofaste og standhaftige danske sønderjyder var et stærkt narrativ, som også udformede sig i aviserne i 1920.

Med afsæt i den særlige nationale kamp blev danskheden i Sønderjylland differentieret i forhold til den danskhed, der eksisterede i kongeriget. Her konstruerede aviserne en fremstilling af de danske sønderjyder som særligt gode danskere, der på det nationale punkt var gået "... i Spidsen for Retfærdighedens og Retsindets Sejr. Nationalitetsfredens Ædelsten føjer vi nu ind i Danmarks Kongekrone" (*Hejmdal* 1920j). Denne regionale opfattelse kunne dog virke problematisk, måske endda fremstå overlegen og provokerende, hos danske landsmænd nord for Kongeåen. Man efterlades i hvert fald med det indtryk efter en højskoleforstanders opsang i *Hejmdal*:

"... i maa ikke vente smigrende Ord om jeres store Dyder.
– Det har hørt til jeres onde Kaar i Skilsmisens Tid: at blive haanet af Tyskerne, naar I var hjemme, og – at blive skamrost af Danskerne, naar I kom nord for Kongeaaen."

Videre fortsatte han:

”Blandt mange Lovtaler har I ogsaa tit faaet at høre, at I er „de bedste Danske”. ... Men hvis I virkelig er „de bedste Danske”, saa maa I ikke bilde jer ind, at det er for jeres Dyders Skyld. Nej, saa er det jeres Prøvelser, som har gjort jer dertil. Saa er det, fordi det i mange Aar, og allermest i de sidste, har været jeres tunge, men værdifulde Skæbne at lide mere for den danske Sag, end vi andre har gjort.”
(*Hejmdal* 1920l)

I indlægget anes en irritation over en sønderjysk overlegenhed, og tydeligt var det ligeledes, at forstanderen ikke ville anerkende sønderjyderne som bedre danskere. Ikke desto mindre indikerede indlægget i sig selv, at der faktisk var en opfattelse af en særlig regional danskhed i Sønderjylland. Hvad forstanderen dog anerkendte, var de danske sønderjyders indsats i verdenskrigen, da han understregede, at de sønderjyske soldater ”... i Virkeligheden har ofret Liv og Blod for det danske Folk. Og ... under denne Krig var det de Danske udenfor Rigets Grænse, som skrev det bedste Blad i Danmarks Saga” (*Hejmdal* 1920l). Ligesom veteranerne fra 1864 blev de sønderjyske krigsdeltagere hyldet i løbet af genforeningsåret (*Hejmdal* 1920k; *Flensborg Avis* 1920h), og her var fortællingen om de sønderjyske krigsdeltagere og deres fælles mål for en genforening blevet det dominerende narrativ umiddelbart efter verdenskrigens afslutning (Christensen 2015, 27; Adriansen & Hansen 2006, 294). Det var et narrativ, som trak på et sønderjysk skæbnefællesskab, hvilket kun rodfæstede en særegen regional identitet yderligere. Men omvendt tilskrev narrativet også den sønderjyske krigsindsats i tysk uniform en større national betydning, idet indsatsen ”... afvendte truende Farer fra vort Fædreland” (*Hejmdal* 1920k). Denne fortolkning af fortiden harmonerede givetvis bedre med 1864, hvorved de to krigsindsatser blev inkorporeret i den samme fortælling om soldaternes fælles mål og forsvar af danskheden og Danmark.

I løbet af 1920 udspillede der sig altså både et særegent sønderjysk narrativ, som trak på et eksklusivt sønderjysk erindringsfællesskab og affødte en regional forankret danskhed, mens der ligeledes eksisterede et mere ensrettet nationalt narrativ, som trak på et nationalt

erindringsfællesskab, hvor forskellene mellem de danske sønderjyder og det danske folk nord for Kongeåen blev udlignet. Narrativerne i 1920 var altså virkningsfulde i den forstand, at de både konstruerede forestillingen om en dansk-sønderjysk samhørighed, men ligeledes konstrueredes der en særegen grænselandsidentitet, som var rodfæstet i et sønderjysk skæbnefællesskab, hvorved en fortid efter 1864 med national undertrykkelse og krigsdeltagelse i tysk uniform fik tilskrevet en særlig ophøjet danskregional betydning i genforeningsåret.

Forsvaret af danskheden og den fællesdanske grænse i 1933

Efter genforeningen i 1920 faldt der foreløbigt ro over grænselandet, men de nationale stridigheder blussede snart op igen. Tyskland var rystet efter verdenskrigen, og ondt blev kun værre med krisen i 1929. Hitlers magtovertagelse i januar 1933 frembragte en euforisk stemning i nazistiske kredse i Slesvig-Holsten, og i Danmark måtte man regne med et tysk krav om en grænseflytning mod nord (Johnsen 2019, 15). Snart blev grænsen ikke blot en grænse mellem Danmark og Tyskland, men også en grænse mellem demokrati og diktatur (Hansen & Becker-Christensen 2009, 315-319).

Under genforeningsmarkeringerne i 1933 udspillede de regional- og nationalforankrede narrativer sig igen i aviserne, om end konteksten nu var en anden og glædesstemningen byttet ud med bekymring og utryghed. I løbet af 1933 angreb et nazificeret tysk mindretal 1920-grænsen, kendt som Påskeblæsten, og anfægtede ligeledes den parlamentariske styreform i Danmark (Bohn, Danker & Kühl 2001, 21-24). Mindretallet hævdede, at grænsen fra 1920 var en uretfærdig voldsgrænse og krævede Nordslesvig tilbage til Tyskland, hvorved grænsekampen intensiveredes (Thomsen & Kristensen 2010, 29-37; *Hejmdal* 1933d; *Flensborg Avis* 1933e).

Bekymringen og ængstelsen for 1920-grænsens fortsatte sikkerhed kunne spores i avisernes dækning af genforeningsbegivenhederne i 1933. Selvom aviserne var uenige om, hvordan man skulle håndtere nazismen, var man enige om én ting: 1920-grænsen måtte forsvares (Thomsen & Kristensen 2010, 119). På det grundlag skabtes der en konsensus aviserne imellem og i de danskhedsnarrativer, som her udformede sig. Det danske værdigrundlag, som i 1920 var blevet konstrueret i et nationalt kongerigsk narrativ, var stadig

virkningsfuldt i 1933, og i aviserne understregede man, at det var på dette grundlag, fremtiden for det danske folk fortsat skulle bygges (*Hejmdal 1933d; Flensborg Avis 1933a; Flensborg Avis 1933d*).

Det tyske mindretals fremstød mod grænsen affødte et dansk modsvar, som udmøntedes i en stærk bekendelse til danskheden og fædrelandet. Her betonedes aviserne 1920-grænsens retfærdige grundlag og fastslog, at enhver tanke om revision ville stride mod fredstraktaten og afgørelsen i 1920 (Thomsen & Kristensen 2010, 34-35). Det betød altså, at den nationale kamp i 1933 centrerede sig om forsvaret af 1920-grænsen (*Flensborg Avis 1933b; Flensborg Avis 1933c; Hejmdal 1933b; Hejmdal 1933a; Hejmdal 1933e*). I dette grænseforsvar aktualiseredes narrativet fra 1920 om de trofaste og standhaftige sønderjyder igen, men denne regionale identitetsfortælling var alligevel forandret i 1933. Centralt for det nye narrativ var, at arven fra de sønderjyske forfædre skulle føres videre af den sønderjyske ungdom, som måtte påtage sig ansvaret og fortsætte kampen for danskheden og fædrelandet samt hævde grænsens ret og retfærdighed (*Hejmdal 1933c*). I avisernes dækning fremstod det ofte som om, at den nationale kamp var et medfødt livsvilkår for de danske sønderjyder:

”Vi vil i den kommende Tid i Kærlighed til Folk og Fædreland, til Modersmaal og Folkelighed, til al dansk Kultur, i Ærbødighed for vore Fædres Kamp, søge at gøre os til værdige Arvtagere i vor nationale Kamp” (*Hejmdal 1933c*).

Og ligeledes blev det fremhævet, at man byggede ”... paa den Grund, vore Fædre har lagt, vor Danskhed er en Gave og en Opgave” (*Flensborg Avis 1933d*), hvorved man ligesom fædrene ville ”... værne om Danskheden i Sønderjylland” (*Hejmdal 1933c*). Væsentligt for det nye narrativ i 1933 var således arven fra fædrene som skulle videreføres, og her blev den sønderjyske ungdom iscenesat som grænsevagter og danskhedens beskyttere. De to narrativer, der blev udviklet under genforeningsmarkeringerne i 1920, blev i 1933 fusioneret i en syntese, hvor den særlige sønderjyske erfaring kunne bruges til at forsvare den fællesdanske grænse, og på denne måde fandt fortællingerne om fortiden igen anvendelse til samtidige formål.

Konklusion

Med grænsedragningen i 1920 skabtes den geopolitiske udformning af Danmark, som vi kender i dag, og Genforeningen står også som en af de største nationale begivenheder i danmarkshistorien. Artiklen kortlægger de to dominerende narrativer om danskhed i genforeningsåret, som særligt udformedes i aviserne *Hejmdal* og *Flensborg Avis*. Her konstrueredes dels et nationalt kongerigsk narrativ, hvori ligheden mellem danskheden i Sønderjylland og danskheden i kongeriget blev understreget, og dels konstrueredes et regionalt sønderjysk narrativ, hvor den sønderjyske danskhed trak på et særegent sønderjysk skæbnefællesskab, som adskilte den sønderjyske danskhed fra den kongerigske.

I afstemningstiden var det nationale narrativ uden tvivl virkningsfuldt i den forstand, at det konstruerede Tyskland som den umoralske undertrykker i kontrast til Danmark, der blev iscenesat som den moralske befrier. Det betød, at narrativet knyttede Sønderjylland tættere til kongeriget og udlignede forskellene mellem de danske sønderjyder og det danske folk nord for Kongeåen. Men det regionale narrativ var ligeledes virkningsfuldt, da det modsat det nationale narrativ skabte en særlig sønderjysk identitet, som var forankret i det sønderjyske skæbnefællesskab og deltagelsen i 1. verdenskrig. Det betød, at danske sønderjyder i dette narrativ blev fremstillet som nationale forkæmpere og beskyttere og følgelig som „bedre danske“ end landsmænd nord for Kongeåen, der ikke havde kæmpet den samme nationale kamp.

Artiklens kortlægning af danskhedsnarrativerne siger først og fremmest noget om, at den nationale identitet i 1920 byggede på en stærk antagelse af, at den kongerigske danskhed besad en national egenart, som hovedsageligt blev forstået i kontrast til Tyskland og tyskheden. Men artiklens kortlægning vidner også om, at den kongerigske danskhed ikke var styrende i 1920, hvilket man ellers kunne formode med Genforeningen. Selvom den nationale identitet uden tvivl var rykket mere i forgrunden, jo tættere man kom på en folkeafstemning, så var den alligevel ikke dominerende. Den særegne grænselandsidentitet var stadig betydningsfuld i genforeningstiden, og i avisernes narrativer blev den konstrueret på linje med den kongerigske danskhed. I 1933 udspillede de regional- og nationalforankrede narrativer sig igen, da 1920-grænsen blev udfordret ved det tyske mindretals krav om en grænserevision. Men

her virkede det tydeligt, at de to narrativer var blevet fusioneret i en syntese, hvor den særlige sønderjyske erfaring nu kunne bruges til at forsvare den fællesdanske grænse og de fællesdanske værdier. På denne måde var den særegne sønderjyske fortid fortsat et afgørende erfaringsgrundlag for en regional identitetsforståelse i Sønderjylland i 1933.

Referencer

- Adriansen, Inge. 1990. *Fædrelandet, folkeminderne og modersmålet*. Sønderborg: Museumsrådet for Sønderjyllands Amt
- Adriansen, Inge. 2003. *Nationale Symboler i Det Danske Rige 1830-2000*. bd. 2. København: Museum Tusulanums Forlag
- Adriansen, Inge & Doege, Immo. 1992. "Dansk eller tysk? Billeder af national selvforståelse i 1920", i *Sønderjyske billeder 3*. Aabenraa: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie og Historisk Samfund for Sønderjylland
- Adriansen, Inge & Hansen, Hans Schultz (red.). 2006. *Sønderjyderne og den store krig*. Aabenraa: Museum Sønderjylland: Historisk Samfund for Sønderjylland
- Blond, Anne; Furdal, Kim & Rasmussen, Carsten Porskrog (red.). 2014. *Forundringsparat. Festskrift til Inge Adriansen*. Museum Sønderjylland, Sønderborg Slot og Museum Sønderjylland, ISL-Lokalhistorie
- Bohn, Robert; Danker, Uwe & Kühl, Jørgen. 2001. *Nationale mindretal i det dansk-tyske grænseland 1933-1945*. Haderslev: Institut for grænseregionsforskning
- Christensen, Steffen Lind. 2015. "Nordslesvigeren er nr. 1 – regional identitet på Østfronten 1914-1918". I *Kulturstudier*, vol. 6, no. 1: 6-36
- Clausen, H.P. 1962. *Aviser som Historisk Kilde*. Aarhus: Institut for Presseforskning og Samtidshistorie
- De Danske Aviser. 2017. "Hejmdal" [elektronisk: <http://dedanskeaviser.dk/newspapers/103-10>]
- Det Midlertidige Ministerium for Sønderjyske Anliggender. 1920. *Afstemningen i Sønderjylland*, København
- Frederiksen, Signe. 2014. "»Kampen om Dybbøl har givet os dyrebare minder« Slaget ved Dybbøl i eftertidens mindearrange-

- menter", i *Sønderjyske Årbøger*, Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland
- Grænseforeningen. 2020. "Flensborg Avis" [elektronisk: <https://graenseforeningen.dk/om-graenselandet/leksikon/flensborg-avis>]
- Hansen, Hans Schultz. 2019. *Genforeningen*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag
- Hansen, Hans Schultz. 2020. *Genforeningens Arkitekt. H.P. Hansen 1914-1936*. Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland: Sprogforeningen
- Hansen, Hans Schultz og Becker-Christensen, Henrik. 2009. *Sønderjyllands historie – efter 1815*. Bind 2. Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland
- Johnsen, Axel. 2019. *Grænsen, folket og staten*. København: Gyldendal
- Kürstein, Poul (red.). 1969. *Flensborg Avis. 1869 1. oktober 1969*. Flensborg: Flensborg Avis' Trykkeri
- Thomsen, Birgitte Herreborg & Kristensen, Henrik Skov (red.). 2010. *Sønderjylland i 1933*. Aabenraa: Historisk Samfund for Sønderjylland
- Toft Hansen, Søren. 2001. Det stod i avisen... kildekritiske overvejelser ved brug af aviser. Institut for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet
- Warring, Annette. 2003. *Historie, magt og identitet – Grundlovsfejring er gennem 150 år*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag

Avismateriale

Flensborg Avis

- Flensborg Avis*. 1920a. "Danske Afstemningsmøder." 4. februar 1920.
- Flensborg Avis*. 1920b. "Glæde for sorg." 6. februar 1920.
- Flensborg Avis*. 1920c. "Under dansk Styre." 7. februar 1920.
- Flensborg Avis*. 1920d. "Danske Afstemningsmøder." 7. februar 1920.
- Flensborg Avis*. 1920e. "Sang til Afstemningsdagen." 7. februar 1920.
- Flensborg Avis*. 1920f. "Sønderjyder!" 8. februar 1920.
- Flensborg Avis*. 1920g. "Flensborgs Dag. Vi kommer, vi vil hjem til Danmark!" 9. marts 1920.
- Flensborg Avis*. 1920h. "Genforeningsdagen." 10. juli 1920.
- Flensborg Avis*. 1920i. "Nordslesvig Hjemfærd. Stævnet paa Dybbøl." 12. juli 1920.
- Flensborg Avis*. 1933a. "Tyskerne og den 10. Februar." 12. februar 1933.

Flensborg Avis. 1933b. "Den 10. Februar i Nordslesvig." 12. februar 1933.

Flensborg Avis. 1933c. "God Tilslutning til Afstemningsfesterne i Sønderborg og Omegn. En stærk national Tilkendegivelse alle Steder." 12. februar 1933.

Flensborg Avis. 1933d. "Dagen paa Dybbøl." 13. juni 1933.

Flensborg Avis. 1933e. "Flensborg og Rensborg. En hjemstavns-groet dansk Bekendelse – Mere afdæmpede tyske Toner." 20. juni 1933.

Hejmdal

Hejmdal. 1920a. "H.P. Hanssens Tale i Tønder." 6. februar 1920.

Hejmdal. 1920b. "Afstemningsmøderne." 7. februar 1920.

Hejmdal. 1920c. "En velkomsthilsen fra Danmark." 7. februar 1920.

Hejmdal. 1920d. "Mødet i Toftlund." 7. februar 1920.

Hejmdal. 1920e. "Sejrens Dag." 8. februar 1920.

Hejmdal. 1920f. "Hilsener til Afstemningsdagen." 9. februar 1920.

Hejmdal. 1920g. "Et lille træf i Haderslev Amt." 10. februar 1920.

Hejmdal. 1920h. "Den store Dag." 10. februar 1920.

Hejmdal. 1920i. "Afstemningen." 12. februar 1920.

Hejmdal. 1920j. "Mødet i Teatersalen." 10. juli 1920.

Hejmdal. 1920k. "Det stolte Stævne paa Dybbøl Banke." 12. juli 1920.

Hejmdal. 1920l. "Til den danske Ungdom i Sønderjylland." 14. juli 1920.

Hejmdal. 1933a. "Afstemningsdagen." 10. februar 1933.

Hejmdal. 1933b. "De tager Fejl – " 11. februar 1933.

Hejmdal. 1933c. "Dybbøl-Stævnet." 12. juni 1933.

Hejmdal. 1933d. "Vi vil rejse et ubrydeligt Bolværk mod den tyske Grænseflytnings-Agitation." 12. juni 1933.

Hejmdal. 1933e. "Respekt for Grænsen! Sønderjysk Ungdom har Ordet." 12. juni 1920.